

Barbara Mitrenga

Od redakcji

Linguarum Silva 1, 9-12

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Od redakcji

Pomysł opublikowania *Linguarum silva* zrodził się wiosną 2011 roku w środowisku młodych naukowców z Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i od razu zyskał aprobatę śląskich językoznawców. W założeniu zespołu redakcyjnego niniejsza publikacja ma zapoczątkować nowe wydawnictwo wielotomowe, ukazujące się pod patronatem Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, otwarte dla wszystkich młodych naukowców z dziedziny szeroko pojętej lingwistyki – zarówno z katowickiej *Alma Mater*, jak i z innych ośrodków naukowych w Polsce. *Linguarum silva* jest skierowane także do doktorantów kierunków językoznawczych, pragnących zaprezentować swoje pierwsze dokonania naukowe szerszemu gronu odbiorców.

Pierwszy tom *Linguarum silva* zawiera dziesięć zróżnicowanych tematycznie artykułów, podejmujących refleksję nad zaproponowanymi w podtytule pojęciami (*opozycja – przeciwieństwo – kontrast*) i ich odzwierciedleniem na płaszczyźnie językowej i stylistyczno-genologicznej. Teksty zostały zgrupowane w trzech częściach: w pierwszej, zatytułowanej *Opozycja – przeciwieństwo – kontrast w języku*, znalazły się opracowania z zakresu semantyki i leksyki współczesnej, semantyki i leksyki historycznej oraz studia konfrontatywne (polsko-słowackie i polsko-rosyjskie), w drugiej: *Opozycja – przeciwieństwo – kontrast w tekście*, zgromadzono artykuły poświęcone realizacjom gatunkowym współczesnego poradnika oraz kołysankom. W części trzeciej (*Varia*) opublikowane zostały: omówienie książki Aldony Skudrzyk i Krystyny Urban *Małe ojczyzny. Świadomość językowo-kulturowa społeczności lokalnych* oraz dwa sprawozdania z ważnych przedsięwzięć i uroczystości, związanych z działalnością Instytutu Języka Polskiego. Autorami tekstów są w zdecydowanej większości doktoranci i doktorzy IJP, także młodzi naukowcy z innych jednostek Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego, jedna osoba reprezentuje Akademię Techniczno-Humanistyczną w Bielsku-Białej.

Poszczególne teksty są pod wieloma względami zróżnicowane – różnice dotyczą budowy artykułów, co wiąże się z podjętą przez Autorów tematyką, wyznaczonymi przez nich celami badawczymi, przyjętą metodologią, zakresem analizowanego materiału badawczego, synchroniczną lub diachroniczną perspektywą obserwacji i opisu analizowanych zjawisk. O różnorodności artykułów świadczy również indywidualny styl Autorów. Oddany do rąk Czytelników pierwszy tom *Linguarum silva* zawiera zarówno prace znanych w środowisku lingwistycznym młodych śląskich językoznawców, jak i debiuty naukowe katowickich doktorantów. To zróżnicowanie w obrębie poszczególnych tekstów jest jednak uzasadnione: z jednej strony pokazuje niezwykle interesujące i odkrywczе spojrzenie na język i tekst przez pryzmat scalających tom pojęć *opozycja*, *przeciwieństwo* i *kontrast*, z drugiej – jest dowodem szerokiego spektrum zainteresowań młodego pokolenia śląskich lingwistów. Fakt, że zaproponowane przez Autorów analizy odnoszą się do różnych płaszczyzn języka, mają charakter komparatywny, bazują na zróżnicowanych gatunkowo i stylistycznie tekstach, świadczy również o interdyscyplinarnym charakterze publikacji, co uznać należy za jej dodatkową wartość.

Tom otwiera artykuł Tomasza Nowaka, poświęcony filozoficzno-lingwistycznym rozważaniom na temat opozycji „człowiek (umysł) – maszyna (komputer)” na płaszczyźnie językowej. Jest to szczegółowe studium na temat leksemu *komputer* oraz jego składniowej i tekstowej łączliwości z czasownikami epistemicznymi odnoszącymi się do czynności mentalnych. Wywód autorski prowadzi do odpowiedzi na pytanie, czy umysł i komputer to to samo. W pierwszej części tomu mieści się również tekst Natalii Moćko, której zainteresowania badawcze koncentrują się na procesie desakralizacji w języku, tj. procesie oscylującym między dwiema przeciwstawnymi sferami – *sacrum* i *profanum*. Autorka ograniczyła analizę językową do sekularyzmów użytych dla podkreślenia intensywności określonej cechy. Ostatnim artykułem poświęconym leksyce i semantyce w ujęciu synchronicznym jest tekst Wioletty Wilczek, która poddała analizie zoonimy, będące nazwami (imionami) psów. Autorka podjęła próbę przedstawienia współczesnych tendencji nazwotwórczych odzwierciedlających się w sposobach nadawania psich imion. W opisie zoonimów zwróciła uwagę na podział między innymi na nazwy nieinspirowane i inspirowane, a w obrębie nazw inspirowanych na nazwy umotywowane i nieumotywowane.

Spojrzenie z perspektywy diachronicznej na leksykę i sematykę języka polskiego charakteryzuje teksty Zuzanny Krótki, Barbary Mitrengi oraz Eweliny Ładziak. Autorki w różny sposób nawiązują do centralnych pojęć *opozycji*, *przeciwieństwa* i *kontrastu*. Zuzanna Krótki skupia uwagę na opozycji GRZECH – CNOTA, stawiając sobie za cel „analizę mechanizmów tworzenia nazw grzechu i cnoty, które powstawały często na zasadzie opozy-

cji”. Autorka poddaje wnikliwej analizie jednostki leksykalne należące do pól leksykalnych GRZECH i СНОТА, notowane w tekstach do XVIII wieku. Barbara Mitrenga poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu, przymiotniki i rzeczowniki nazywające jakości smakowe wchodzą w relację antonimii. Autorka formułuje wniosek, że w odniesieniu do leksyki smakowej można mówić jedynie o antonimii kontekstowej, czego dowodzi na podstawie analizy materiału językowego, charakteryzującego dawną i współczesną polszczyznę. Leksyka sensualna jest również przedmiotem zainteresowania Eweliny Ładziak, która podejmuje próbę analizy wybranych leksemów (czasowników) opisujących poznanie przez zmysł dotyku, ograniczając zakres materiału badawczego do odczuć percypowanych za pośrednictwem ruchów dłoni. Autorka grupuje czasowniki *głaskać*, *łaskotać* i *muskać* oraz *szczypać*, *uderzyć*, *walić* na podstawie ich pozytywnych bądź negatywnych konotacji, będących odzwierciedleniem opozycji przyjemność – ból.

Część pierwszą zamykają dwa artykuły o charakterze konfrontatywnym, autorstwa Sylwii Sojdy oraz Jarosława Pacuły. Tekst Sylwii Sojdy jest próbą przedstawienia definicji eufemizmów i dysfemizmów funkcjonujących na gruncie słowackiej i polskiej lingwistyki. Autorka prezentuje środki językowe służące wyrażaniu pozytywnego nastawienia (aprobaty) lub negatywnego nastawienia (dezaprobaty) do odbiorcy (lub uczestnika) komunikatu, omawia sposób kwalifikowania leksemów eufemistycznych i dysfemistycznych w słowackich i polskich źródłach leksykograficznych oraz wskazuje najważniejsze pola semantyczne występowania eufemizmów i dysfemizmów. Tekst Jarosława Pacuły odsyła, podobnie jak tekst Wioletty Wilczek, do zagadnienia nazw własnych. Uwaga Autora ogniskuje się jednak nie na zoonimach, lecz na egzoetnonimach i przezwiskach Żyda, funkcjonujących w językach polskim i rosyjskim. Autor podejmuje trud zanalizowania i skonfrontowania stereotypu Żyda w dwóch spokrewnionych z sobą językach, wskazując na odmienne uwarunkowania historyczne, polityczne i kulturowe kształtujące różne wyobrażenia. Wykorzystanie w egzemplifikacji materiału historycznojęzykowego należy uznać za dodatkowy walor pracy.

Kolejne dwa artykuły umieszczone zostały w drugiej części *Linguarum silva*. Tekst Ewy Ficek poświęcony jest lingwistycznej (genologicznej) charakterystyce współczesnego poradnika – gatunku transgresyjnego, wykazującego podobieństwo z wieloma innymi gatunkami, w którym opozycje, kontrasty i zróżnicowania ujawniają się na różnych płaszczyznach. Autorka nie tylko pokazuje, jakim przeobrażeniom podlega poradnik pod wpływem otaczającej nas rzeczywistości, lecz także stawia prognozy dotyczące przyszłych losów tego gatunku. Drugi tekst, autorstwa Beaty Stefaniak-Maślanki, poświęcony jest kołysankom. Refleksja autorki koncentruje się na możliwych kontrastach związanych ze strukturą i funkcjonowaniem

dziecięcych kołysanek (np. motywie śmierci w kołysankach) oraz na międzygatunkowych związkach kołysanki z niektórymi formami twórczości funeralnej (m.in. z lamentem).

Wierzę, że zamieszczone w pierwszym tomie *Linguarum silva* artykuły zainteresują szerokie grono Czytelników, zwłaszcza językoznawców reprezentujących różnorodne dziedziny lingwistyki (badaczy języka współczesnego, historyków języka, sławistów, genologów) oraz wszystkich, którzy żywo interesują się problematyką języka i tekstu. Jestem przekonana, że lektura niniejszej publikacji będzie dla Czytelnika nie tylko intelektualną ucztą, lecz także zachętą do głębszej refleksji i podjęcia dyskusji nad poruszonymi w tekstach zagadnieniami.

Jako redaktorka tomu chciałabym serdecznie podziękować Recenzentom prof. zw. dr. hab. Markowi Cybulskiemu, prof. UJ dr hab. Marii Papierz, prof. zw. dr hab. Annie Węgrzyniak oraz prof. UAM dr. hab. Piotrowi Wierzchoniowi, którzy opiniowali teksty do druku, za ich wnikliwą lekturę i ocenę oraz za wszystkie uwagi krytyczne, które pomogły Autorom nadać ostateczny kształt publikowanym artykułom.

Barbara Mitrenga